

I. УВОД

Енергетиката е кръвоносната система на всяка икономика: петролът, природният газ и електроенергията са от решаващо значение за поддържане на устойчив растеж. Икономическото и социалното благосъстояние на нациите зависят от безопасните, достъпни и надеждни доставки на енергия. Следователно енергийната сигурност не е само въпрос на икономическа, но и на националната сигурност.

Българският енергиен сектор е от ключово значение за бъдещото развитие на икономиката на страната. За последните десет години износет и вносет на енергия формират съответно средно 12 % (16 % през 2008 г.) и 21 % (22 % през 2008 г.) от стойността на изходящите и входящите търговски потоци¹. Всяка четвърта обществена поръчка се сключва в енергетиката, което го прави един от най-големите сектори, изразходващи пари на данъкоплатците. През 2008 г. за една година българското правителство се ангажира с енергийни проекти, които изискват бюджетни инвестиции, равни по стойност на целия бюджет на ЕС за подпомагане на страната, предвидени в настоящата европейска седемгодишна рамка за 2007 – 2013 г.

Съществуват и редица външни фактори, които оказват натиск върху българските политически лидери да обърнат специално внимание на енергийния сектор: **промяната в световния климат** и свързаните с него обвързващи цели на Европейския съюз (ЕС) за ограничаване на емисиите парникови газове, намаляване на енергийната интензивност и увеличаване на дела на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ); **икономическият натиск**, който нараства в условията на икономическа криза; **политическият натиск**, причинен от външни геополитически и икономически интереси.

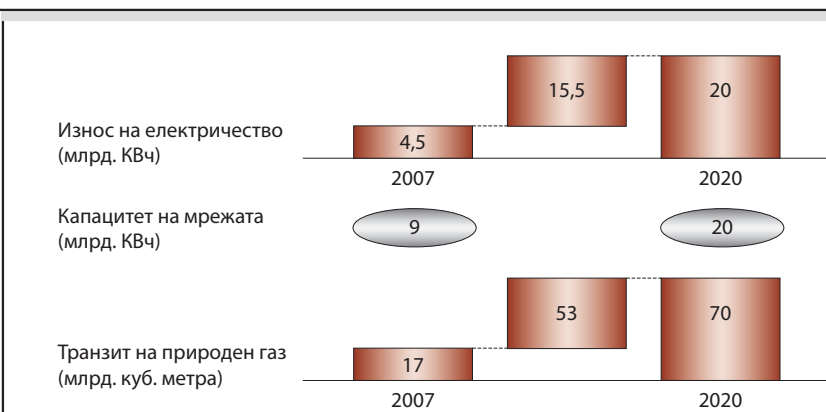
1.1. ЕНЕРГЕТИКАТА КАТО СТРАТЕГИЧЕСКИ СЕКТОР

Българският енергиен сектор е относително малък в световен мащаб, но заема значително място в индустриалния капацитет на страната. Той обхваща предимно производството на електричество и преноса на нефт и газ за западните пазари. Традиционно секторът се счита за стратегически за икономическото развитие на страната и националната сигурност, което отчасти обяснява направените големи инвестиции през изминалите 7 – 8 години за построяването на допълнителни мощности, рехабилитацията на стари централи и разширяването на мрежата за доставка. Предходни правителства са видели потенциал в разширяването на пазара в Югоизточна Европа и в увеличаващия се енергиен дефицит там. Българската енергийна стратегия 2020

¹ Според данни на БНБ за крайната употреба на износа и вноса.

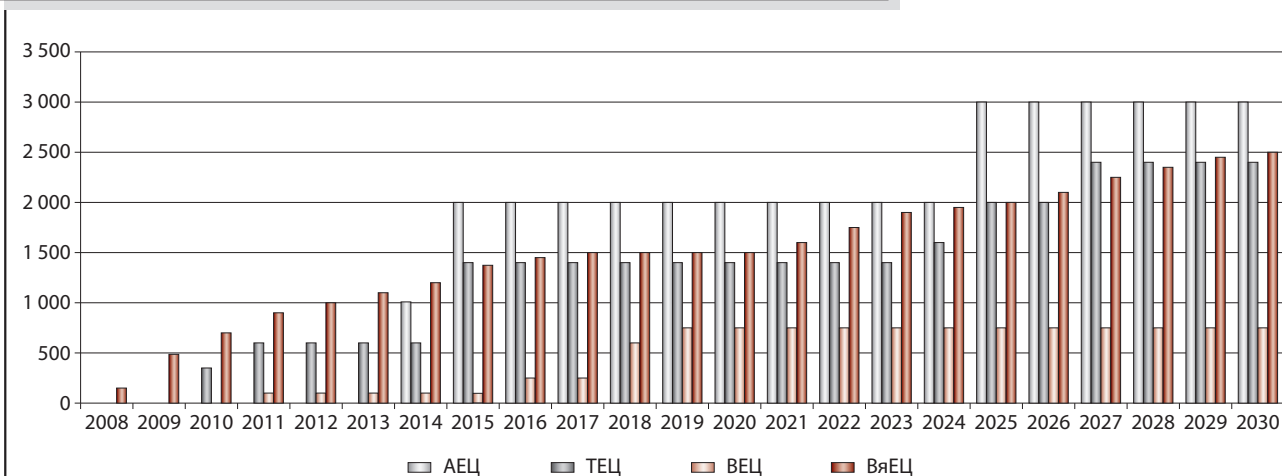
(версия – 2008 г.) поставя амбициозни планове за превръщането на България във водещ енергиен износител на Балканите.

Фигура 1. Цели, поставени от Енергийната стратегия 2020 (проект 2008 г.)

Източник: Българска енергийна стратегия 2020 (предложение 2008 г.)

Фигура 2. Проектно изграждане на мощности от Националната електрическа компания

Източник: Годишен доклад на Национална електрическа компания (НЕК), 2008.

Въпреки това наличната информация² показва, че още в средата на 2007 г. има свиване в нетния износен баланс на балканските държави с изключение на България. Този процес, който се развива още преди началото на финансовата криза в Югоизточна Европа (действително икономическо влияние на финансовата криза не се усеща в Югоизточна Европа преди късната есен на 2008 г.), най-вероятно ще продължи през следващите 1 – 2 години. От една страна, **последниците от кризата** изглежда изостават с приблизително 6 месеца в Югоизточна Европа. Следователно могат да се очакват свиване

² Balkan Energy News.

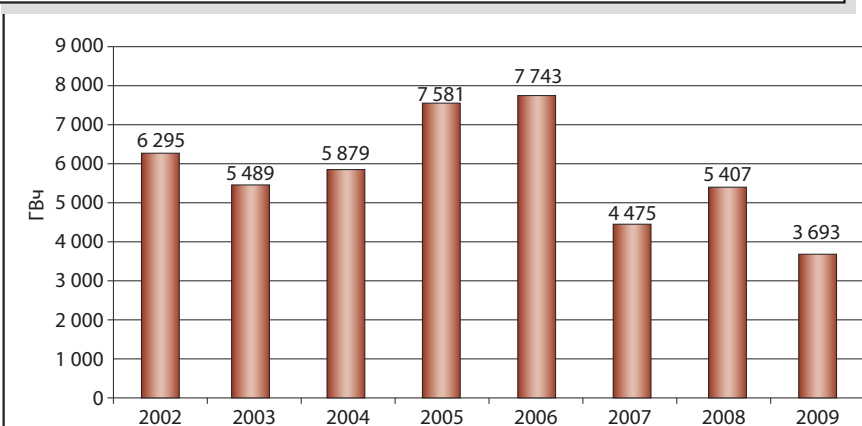
на наличните доходи, както и нарастване на *енергийната бедност*³ и по-висок процент домакинства, преминаващи към биомаса, т.е. дърва и брикети за отопление през следващите отоплителни сезони. Друг фактор, който влияе върху намаляването на нетния енергиен износ в региона, е подобряването на **енергийната ефективност**. Тъй като много държави от Югоизточна Европа са традиционно далеч от най-добрата практика по отношение на енергийната ефективност в домакинствата и индустрията, те са принудени да ускорят прилагането на мерки за енергийна ефективност, за да постигнат целите си за 2020 г. Най-голям ефект върху процеса на затваряне на енергий-

Фигура 3. МЕСЕЧНО ПРОИЗВОДСТВО НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯ, ПОТРЕБЛЕНИЕ И НЕТЕН ИЗНОС: ВСИЧКИ БАЛКАНСКИ ДЪРЖАВИ БЕЗ БЪЛГАРИЯ И АЛБАНИЯ (ГВтч)

Източник: *Balkan Energy News.*

Фигура 4. ГОДИШЕН ИЗНОС НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЯ ОТ БЪЛГАРИЯ (ГВтч)

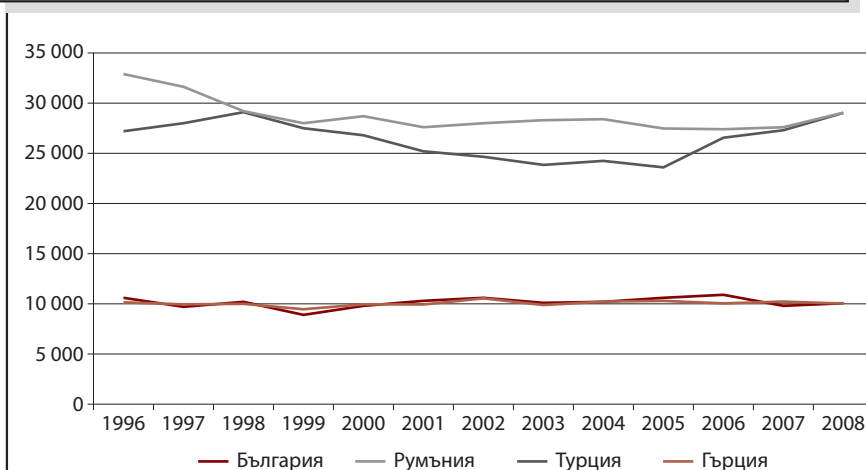

Източник: *Годишен доклад за 2008 г. на Електроенергийния системен оператор, Годишен доклад на НЕК за 2009 г.*

³ Енергийна бедност се определя като „използване на повече от 10 % от приходите на домакинството за сметки за електричество и вода“.

ния дефицит на Балканите ще има фактът, че **много традиционни вносители от България сега планират или вече строят собствени централи** – атомни, традиционни и за възобновяема енергия.

Фигура 5. Общо производство на първична енергия (1000 тона нефтен еквивалент)

Източник: Евростат, 2009.

Съседите на България, от които Гърция е основният пазар за износ с 50,21 % към 2008 г., увеличават мощностите си за производство.

Таблица 1. Структура на износа на електрическа енергия от България (2009 г.)

	ГВтч	%
Българо-гръцка граница	2 318	62,77
Българо-сръбска граница	616	16,68
Българо-румънска граница	149	4,03
Българо-македонска граница	610	16,52
Общо	3 693	100

Източник: Годишен доклад за 2009 г. на Националната електрическа компания.

Като се поставят големите текущи и планирани инвестиции в мощности в България в перспективата на потенциално свиващ се износен пазар, може да се окаже по-доходоносно и благоприятно за околната среда да се предоставят публични средства за програми за енергийна ефективност, фокусирани както върху индустрията, така и върху домакинствата.

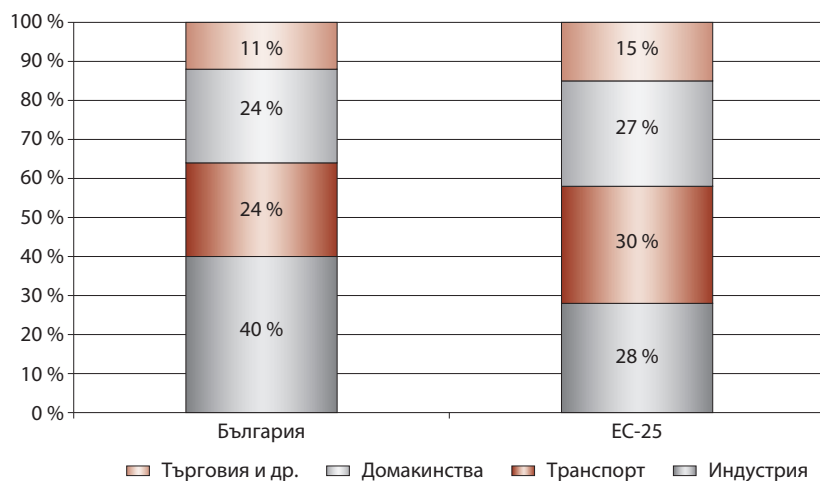
Таблица 2. Атомни реактори в процес на построяване, планирани и предложени към 1 юли 2009 г.

Световна класация:	Държава:	Количество:
19	България	0 (планирани: 2, предложени: 0)
20	Чехия	0 (планирани: 0, предложени: 2)
23	Унгария	0 (планирани: 0, предложени: 2)
29	Литва	0 (планирани: 0, предложени: 2)
32	Полша	0 (планирани: 0, предложени: 5)
33	Румъния	0 (планирани: 2, предложени: 1)
34	Словения	0 (планирани: 0, предложени: 1)
40	Турция	0 (планирани: 2, предложени: 1)
41	Украйна	0 (планирани: 2, предложени: 20)

Източник: Енергиен портал на Европа (www.energy.eu).

1.2. ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ

Фигура 6. Крайно търсене на енергия по сектори (2006 г.)

Източник: Евростат, 2009.

България системно е класирана като **най-енергоемката икономика в ЕС** – измерено чрез „брутното вътрешно потребление на енергия/БВП“. Някои анализатори искат да намалят цифрите, предоставени от Евростат по презумпция, че официалният БВП не отговаря за голям дял от сивата икономика (оценките⁴ показват, че сивата икономика може да възлиза дори до 30%). Въпреки това, дори ако това уточнение се приложи, българската енергоемкост все още би била доста по-висока от средната в ЕС-27.

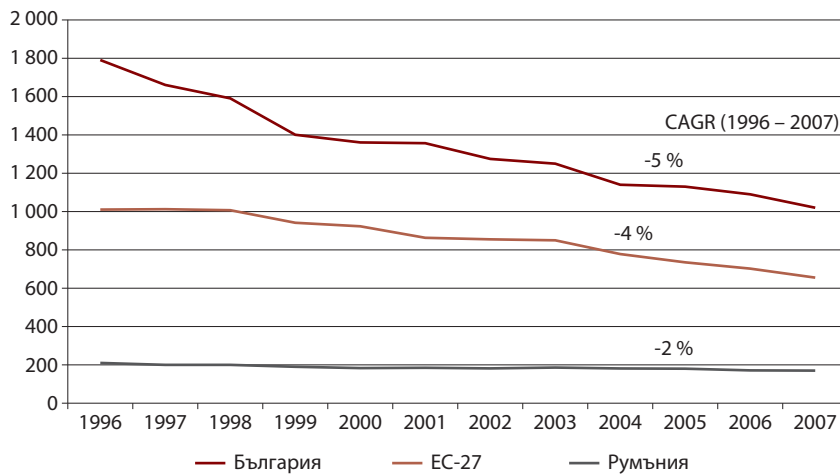
Потреблението на енергия в България се влияе главно от **индустриалния сектор**, особено от енергоемки сектори като металургия и самия енергиен сектор.

България подобрява енергийната си ефективност с по-висок темп от този на ЕС-27 и ако той бъде запазен, ще позволи на страната да достигне определената от ЕС цел за намаление с 20% до 2020 г.

⁴ Скритата икономика в България, Център за изследване на демокрацията, С., 2004.

Съседна Румъния има подобен успех в подобряването на енергийната си ефективност, въпреки че тръгва от доста по-ниска начална точка.

ФИГУРА 7. ЕНЕРГОЕМКОСТ НА ИКОНОМИКАТА – БРУТНО ВЪТРЕШНО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ЕНЕРГИЯ, РАЗДЕЛЕНА НА БВП (КИЛОГРАМ НЕФТЕН ЕКВИВАЛЕНТ НА 1000 ЕВРО)

Източник: Евростат, Център за изследване на демокрацията.

Исторически нарастването на БВП е изпреварило нарастването на търсенето на енергия и оттам е намаляла енергоемкостта. Енергоемкостта на индустриално-производствения сектор нараства след спад през периода 1997 – 2002 г. Неефективното използване на енергия особено в **енергийния сектор**, където загубите при преноса са значителни, се посочва като причина за това – индустриалната енергоемкост в България остава с 40 % по-висока от средната в ЕС от (0,13 килограма нефтен еквивалент/\$95)⁵.

1.3. ЕНЕРГИЙНА ЗАВИСИМОСТ

ТАБЛИЦА 3. ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ЕНЕРГИЯ ОТ СТРАНИТЕ – ЧЛЕНКИ НА ЕС, ТЕХНИЯ НЕТЕН ВНОС И РАЗМЕР НА ЗАВИСИМОСТ ПРЕЗ 2008 Г., ПОРЪДЕНИ СПОРЕД ЕНЕРГИЙНАТА СИ ЗАВИСИМОСТ

Класация	Страна – членка на ЕС	Брутно потребление на енергия	Нетен внос	Енергийна зависимост
10	Гърция	31,5	24,9	71,90 %
13	Словакия	18,8	12,0	64,00 %
14	Унгария	27,8	17,3	62,50 %
15	Германия	349,0	215,5	61,30 %
16	Финландия	37,8	20,9	54,60 %
17	ЕС-27	1825,2	1010,1	53,80 %
18	Словения	7,3	3,8	52,10 %
19	Франция	273,1	141,7	51,40 %
20	България	20,5	9,5	46,20 %
21	Холандия	80,5	37,2	38,00 %

Източник: Енергиен портал на Европа (www.energy.eu).

При енергийните си доставки страната до голяма степен е зависима от външни източници, най-вече от руския газ, което се почувства осезаемо при скорошната „газова криза“ (2008/2009 г.), когато спорове между Украйна и Русия доведоха до недостиг на газ през няколко от най-студените месеци на годината. Енергийната стратегия 2020 (проект 2008 г.) показва енергийна зависимост до 70 %, която е доста по-висока от цифрите, предоставени от Евростат (46 %). Това се дължи на различна методология, която счита произведената атомна енергия за местна по характер. Въпреки това, като се има предвид, че единственият доставчик на атомно го-

⁵ Министерство на икономиката, енергетиката и туризма – Агенция за енергийна ефективност, „Национална дългосрочна програма за енергийна ефективност до 2015 г.“, 2005.

риво с дългосрочни обвързващи договори е Русия, изчислените 70 % изглеждат по-реалистични. В раздел 2 договорът за атомно гориво е разгледан в детайли – как е избран доставчикът и защо България плаща приблизително 20 % над настоящата пазарна цена.

1.4. КОЛКО ЗЕЛЕНА Е БЪЛГАРИЯ?

ТАБЛИЦА 4. ВЪЗОБНОВЯЕМА ЕНЕРГИЯ В КРАЙНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ (ЦЕЛ 2020)

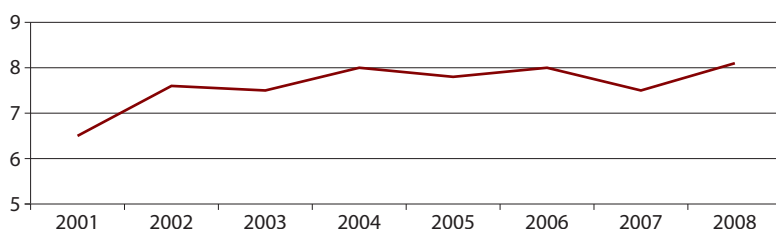
	Страни – членки на ЕС	Данни, 2006	Цел, 2020	Процент, който трябва да се покрие:
1	Великобритания	1,5 %	15 %	13,5 %
2	Ирландия	2,9 %	16 %	13,1 %
3	Дания	17,2 %	30 %	12,8 %
4	Франция	10,5 %	23 %	12,5 %
25	България	8,9 %	16 %	7,1 %
26	Румъния	17,0 %	24 %	7,0 %
27	Чехия	6,5 %	13 %	6,5 %

Източник: Евростат, Център за изследване на демокрацията.

В сравнение с повечето страни – членки на ЕС, България изглежда се справя добре в перспективата за постигане на своята цел от 16 % през 2020 г. за дял на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в крайното си енергийно потребление. Във връзка с посочената цел тя трябва да запълни една от най-малките празнини. Освен това е планирано значително нарастване на мощностите, главно от големи вятърни и хидропроекти за 2009 и 2010 г. (описани в раздел 4). Въпреки това при по-внимателен анализ на дяловете на ВЕИ от 2002 г. насам

може да се забележи, че страната има малък напредък с данни, колебаещи се между 7,5 % и 8,5 %. Тази тенденция всъщност поставя България в групата на „изоставащите“. Нарастващ брой експерти поставят под въпрос сигурността за постигане на 16 %-ната цел през 2020 г.⁶

ФИГУРА 8. ДЯЛ НА ВЪЗОБНОВЯЕМАТА ЕНЕРГИЯ – КРАЙНО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ЕНЕРГИЯ (%)

Източник: Национален енергиен баланс, Национален статистически институт, 2009.

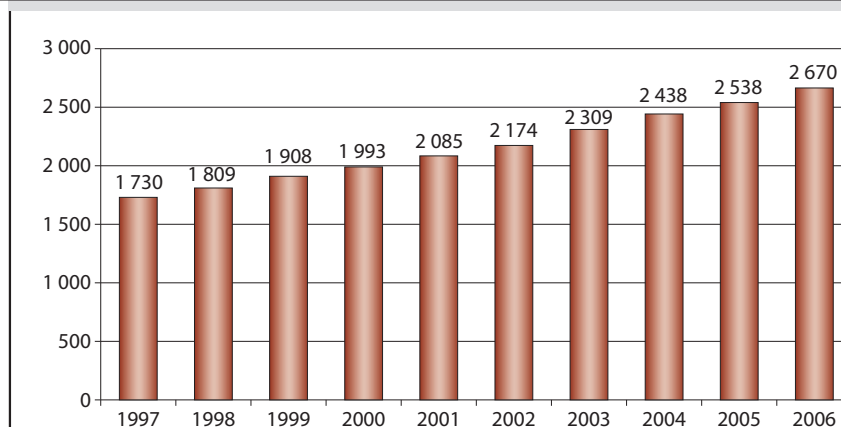
България се подрежда в дъното на класацията и по отношение на **потреблението на биогорива**. Повишаването на жизнения стандарт и на доходите през последните няколко години доведоха до значително увеличаване на броя на личните автомобили (много от които стари и с неефективен разход на гориво), както и до увеличаване на годишния пробег, което води до общо

нарастване на потреблението на гориво, докато дялът на биогоривата остава незначителен. Необходими са по-нататъшни проучвания

⁶ Интервюта на Центъра за изследване на демокрацията с експерти, проведени през периода юли – декември 2009 г.

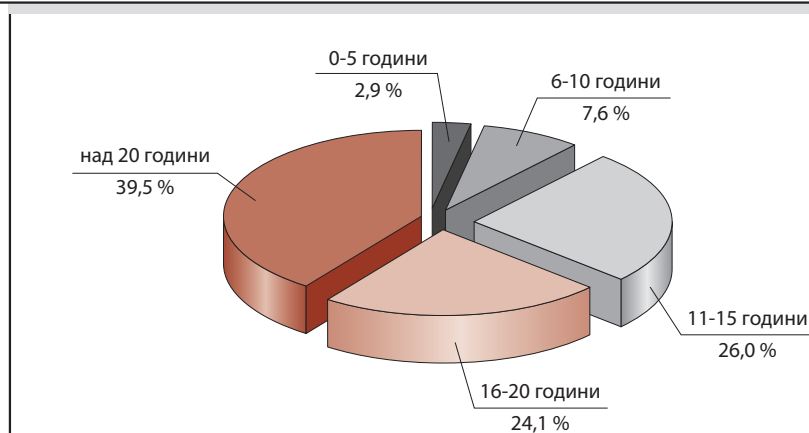
и инвестиции за подходящото производство на биогориво, което е доходно и не вреди на общото селскостопанско производство.

Фигура 9. Налични леки автомобили

Източник: Секретариат на Енергийната харта: Задълбочен анализ на политиките и програмите за енергийна ефективност (България 2008 г.).

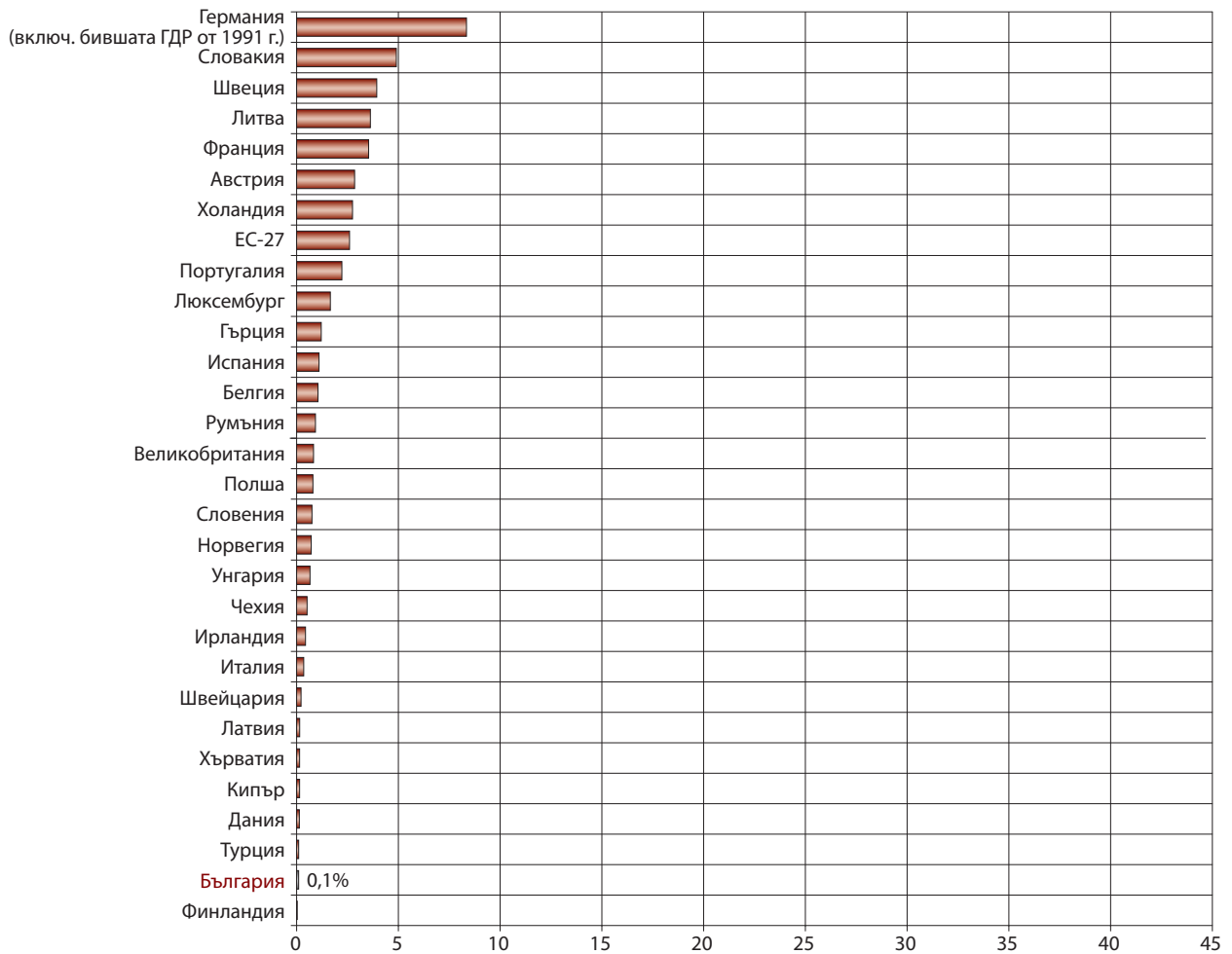
Фигура 10. Налични леки автомобили според възрастта

Източник: Секретариат на Енергийната харта: Задълбочен анализ на политиките и програмите за енергийна ефективност (България 2008 г.).

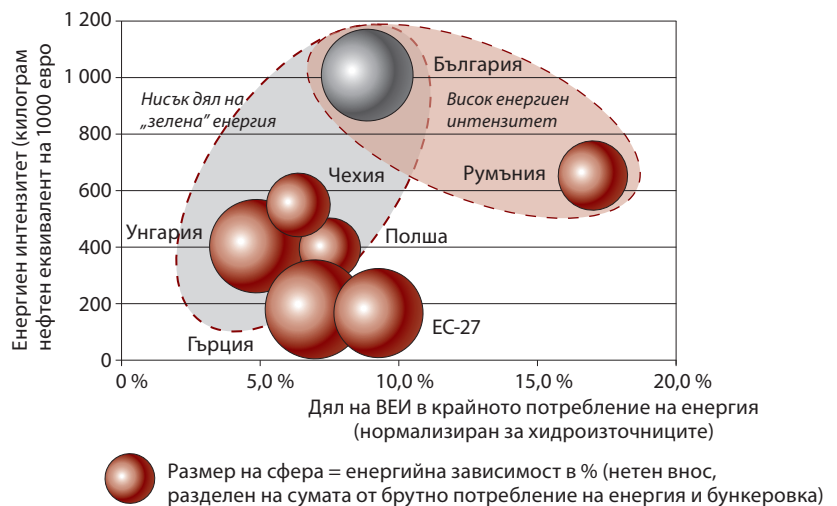
Общото заключение е, че България има нужда „да навакса“ в сравнение с други държави от Югоизточна Европа и ЕС-27 в редица области: намаляване на енергоемкостта, нарастване на „зеленото“ производство и намаляване на зависимостта от чужди енергийни източници. В България ситуацията е негативна, когато се вземат под внимание множество фактори – тя е най-енергоемката икономика в ЕС, високо енергийно зависима е и не е лидер в дела на ВЕИ.

Фигура 11. Дял на биогоривата в потреблението на гориво от транспорта (%) (2007 г.)

Източник: Евростат, Център за изследване на демокрацията.

Фигура 12. ТРИСТЕПНО РАЗВИТИЕ НА ЕНЕРГИЙНИЯ СЕКТОР – ЕФЕКТИВНОСТ, УСТОЙЧИВОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ (2007 г.)

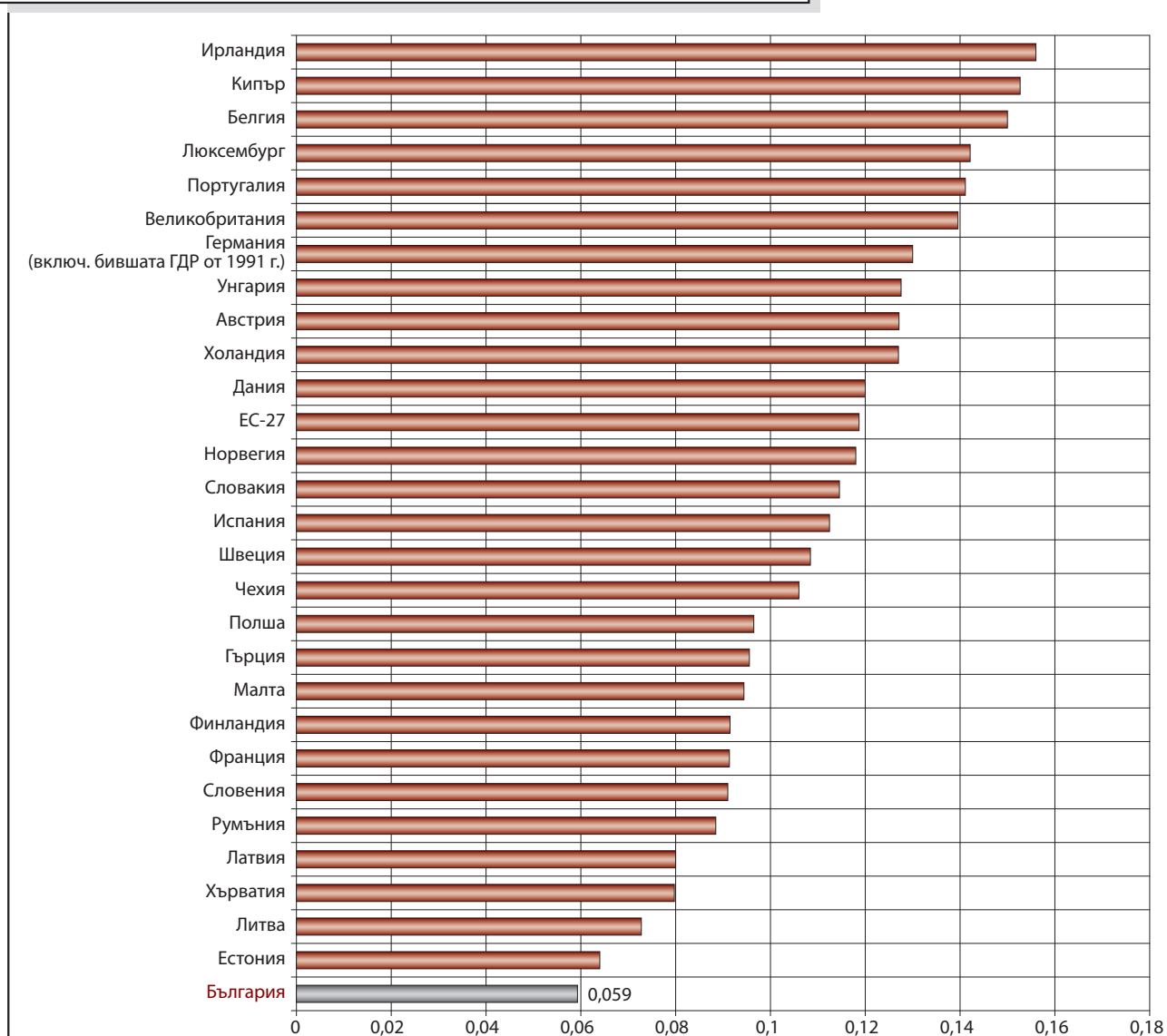

Източник: Евростат, Център за изследване на демокрацията.

1.5. ЦЕНООБРАЗУВАНЕ: ПОКРИТИЕ НА РАЗХОДИТЕ, ПРОЗРАЧНОСТ И СПРАВЕДЛИВОСТ

България остава далеч от средните стойности за ЕС и по отношение на цените, които крайният потребител плаща за енергията. Българската енергия постоянно се нарежда сред „най-евтините“ в ЕС.

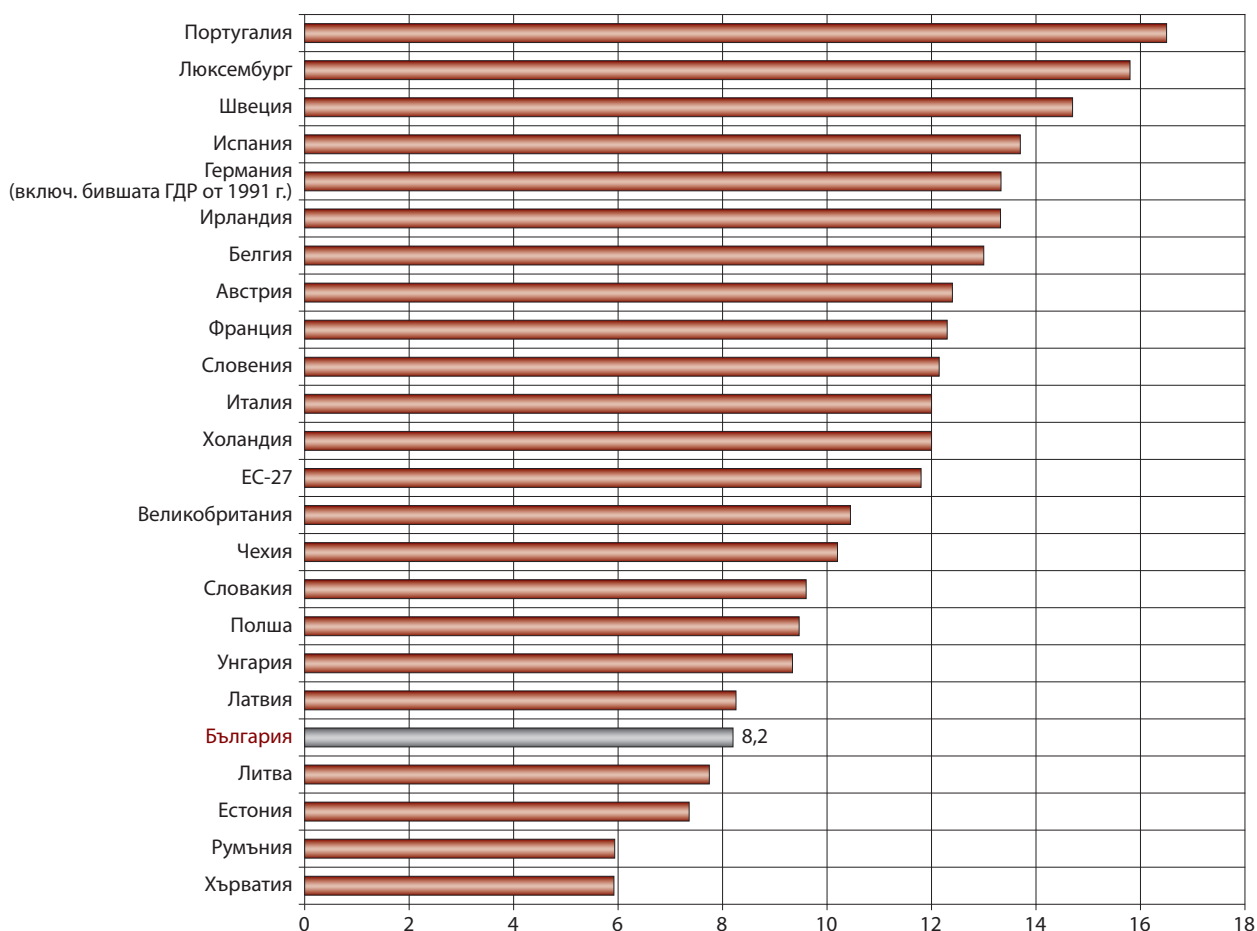
Фигура 13. ЦЕНИ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКАТА ЕНЕРГИЯ ЗА КРАЙНО ПОТРЕБЛЕНИЕ (ЕВРО ЗА КВч, 2008 г.)

Източник: Евростат.

Има няколко фактора, които създават това относително ценово равнище. На първо място са **ниските фиксирани потребителски цени за газ и електрическа енергия, установени от националния регулатор**. На регулирания пазар електрическите компании често трябва да продават на равнища под производствената цена. Загубите, които

ФИГУРА 14. ЦЕНИ НА ПРИРОДНИЯ ГАЗ ЗА КРАЙНО ПОТРЕБЛЕНИЕ
(ЕВРО ЗА ГИГАДЖАУЛ, 2008 г.)

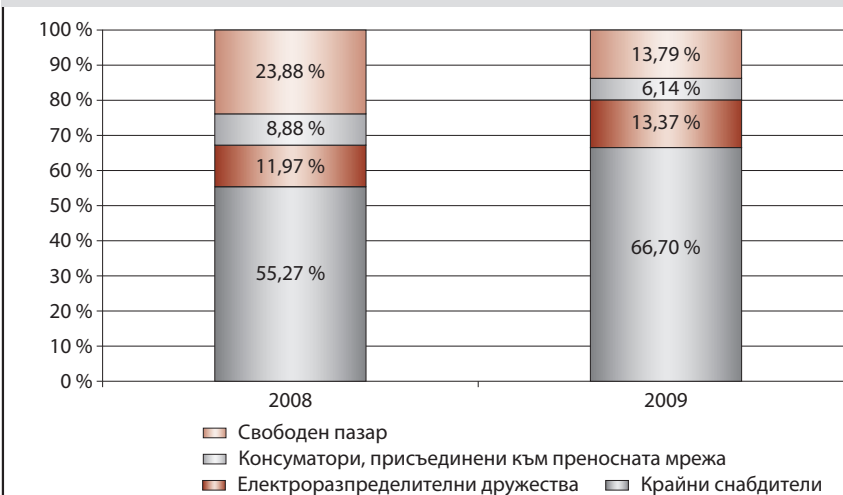
Източник: Евростат.

годишно възлизат на десетки милиони, частично се компенсират от по-високите цени на „свободния“ пазар. Въпреки това електрическата енергия, продадена на регулирания пазар, все още е преобладаващ дял, което представлява тежък товар върху Националната електрическа компания (НЕК). Въпросът е особено сериозен, когато се вземе предвид **„отрицателният“ марж между изкупната цена, която НЕК е задължена да предостави на производителите на възобновяема енергия, и крайната продажна цена за потребителите.**

На второ място идва **социалната тежест на сметките за електрическа енергия**, особено в контекста на сегашната икономическа криза. Въпреки че България се нарежда на челна позиция по „евтина енергия“ в Европа, страната има голям дял „енергийно бедни“ потребители. В България домакинствата плащат приблизително 14 %⁷ от приходите си за сметки за вода и електричество. Ако се вземе прагът на енергийна бедност от 10 %, приет във Великобритания, голям дял от населението на България ще бъде категоризирано като енергийно бедно. Една

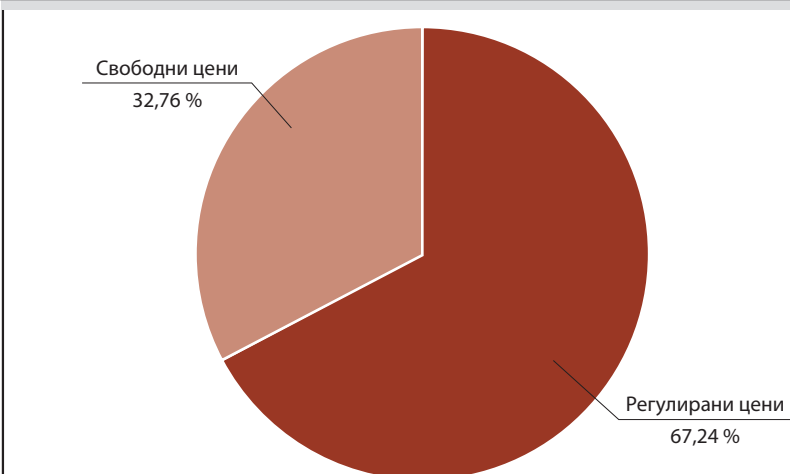
⁷ Национален статистически институт (2008).

Фигура 15. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПРИХОДИТЕ ОТ ПРОДАЖБИ НА НЕК ЗА 2008 г. и 2009 г. СПОРЕД ВИДА ПОТРЕБИТЕЛИ

Източник: Годишен доклад на НЕК, 2008.

Фигура 16. ДЯЛ НА ПРИХОДИТЕ НА НЕК – РЕГУЛИРАНИ И СВОБОДНИ ЦЕНИ, 2008 г.

Източник: Годишен доклад на НЕК, 2008.

част от тези домакинства, или 360 000 от общо 2,9 милиона, разчитат на социални помощи за своите енергийни нужди. Нуждаещите се потребители, които не попадат в категорията бедни, подпомагани от правителството, се появяват в нарастващите „несъбираеми вземания“ на електроразпределителните компании. Съществува ясно изразена тенденция на намаляваща събираемост на задължения по сметки, която за „Топлофикация-София“ ЕАД спада до критичните 50 %.

Цената на електрическата енергия също е ниска в сравнение със секторните инвестиции във: възстановяването на стари централи, построяването и инсталирането на нови мощности и подобрения в транспортната и разпределителната система. През 2008 г. и 2009 г. големи инвестиции бяха направени от НЕК.

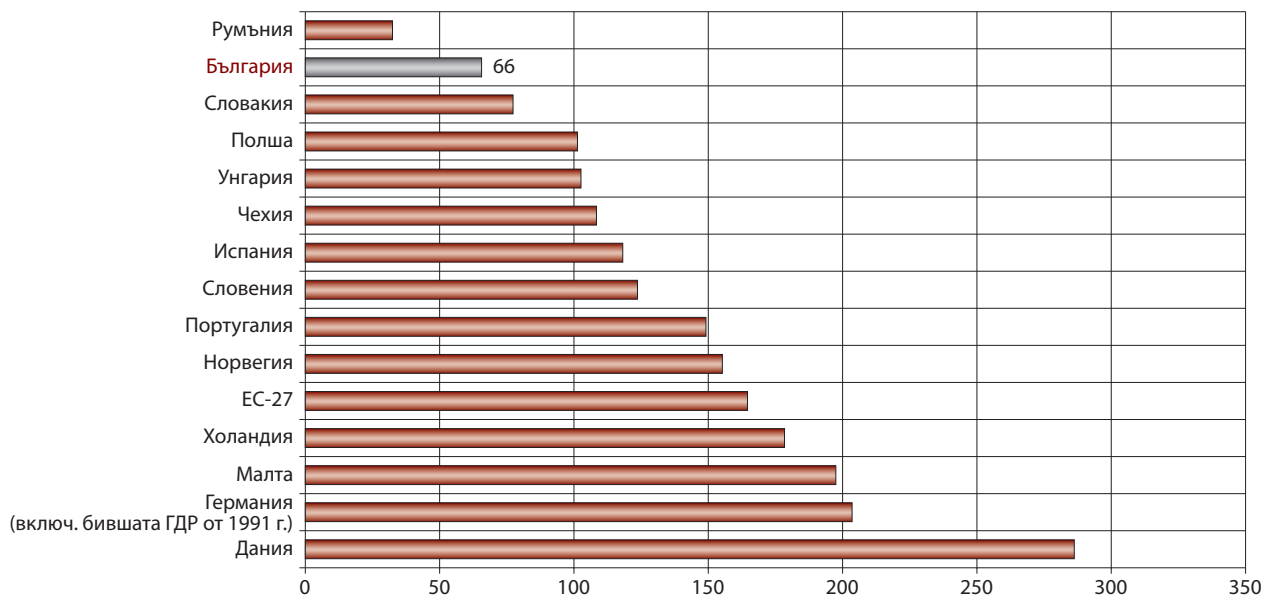
ТАБЛИЦА 5. РАЗХОДИ ЗА ИНВЕСТИЦИИ НА НЕК ПРЕЗ 2008 Г. И 2009 Г.
(млн. лв.)

	2008	2009	
Електропреносна мрежа	168,3 млн. лв.	97,0 млн. лв.	<ul style="list-style-type: none"> Рехабилитация и реконструкция на подстанции и електропроводи Изграждане на нови подстанции и електропроводи
Водноелектрически централи	246,4 млн. лв.	236,8 млн. лв.	<ul style="list-style-type: none"> Рехабилитация и модернизация на ВЕЦ Строителство на нови ВЕЦ
Други	3,2 млн. лв.	6,5 млн. лв.	<ul style="list-style-type: none"> Доставка на специализирана транспортна техника, информационни технологии, строителство и реконструкция на обекти

Източник: Годишен доклад на НЕК, 2008 г., 2009 г.

Освен това България изостава и по отношение на **косвената данъчна ставка** върху енергията в сравнение с останалите страни от ЕС.

ФИГУРА 17. КОСВЕНА ДАНЪЧНА СТАВКА ВЪРХУ ЕНЕРГИЯТА⁸ – ОТНОШЕНИЕ НА ПРИХОДИТЕ ОТ ДАНЪЦИ ЗА ЕНЕРГИЯ КЪМ КРАЙНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ЕНЕРГИЯ СЛЕД ДЕФЛАЦИЯ (ЕВРО ЗА ТОН НЕФТЕН ЕКВИВАЛЕНТ) (2007 г.)

Източник: Евростат.

⁸ Този показател представлява отношението между приходите от данъци за енергия и крайното потребление, изчислено за една календарна година. Той измерва данъците, наложени върху използването на енергия, което допринася за насърчаване на енергийната ефективност. Приходите от данък енергия се изчисляват в хиляди евро, а крайното потребление на енергия – като хиляди тона нефтен еквивалент. Отношението се изчислява в евро за хиляда тона нефтен еквивалент.

Като се вземат предвид всички фактори, в краткосрочна перспектива ще бъдат неизбежни коригиращи ценови увеличения и енергийните компании вече подават сигнали за това. Регулативният орган подава смесени сигнали в това отношение, а в пресата се появяват много спекулации. Във всеки случай въпросът за **ценообразуването на електрическата енергия** е особено важен не само за благоденствието на потребителите, но и за устойчивостта на сектора. Някои ключови елементи в бъдещия процес на ценообразуване трябва да бъдат:

- пълна прозрачност в методологията и обосновката на формирането на цената;
- цените трябва да позволяват на компаниите да покриват производствените си разходи (с пояснението, че той може да се оптимизира чрез повишаване на ефективността, намаляване на кражбите на енергия, подобряване на технологиите и оптимизиране на операциите);
- производителите на алтернативна енергия и потребителите трябва да плащат своя справедлив дял за добавяне на ВЕИ мощности към мрежата. В идеалния случай крайните потребители ще получават фактури, показващи какъв процент от сметките им отиват за „зеления“ енергиен сектор, включително и какъв вид – вятърна, хидро- и т.н. Друго възможно решение е продажбата на т.нар. „зелени сертификати“ на общия пазар на ЕС;
- цените за индустриалните потребители трябва да бъдат намалени, така че да отразяват стандартите на ЕС за ценови баланс в отношението индустрия/домакинства;
- потребителите на дъното на пирамидата на енергийната бедност трябва да бъдат предпазени или чрез преференциални цени/отстъпки, или чрез включване в специално разработени за целта програми за енергийна ефективност;
- необходимо е да се направи преглед на данъчната тежест и ако анализът покаже възможност за нарастване без изкривяване на ефективността на пазара, подобно увеличение трябва да се направи по прозрачен и разбираем начин. Допълнителният приход може да се използва за програми за енергийна ефективност;
- изчисляването на производствените разходи за атомни централи трябва да включи разходите по управлението на радиоактивни отпадъци;
- ценообразуването трябва да включи и емисиите от CO₂. В консолидираните финансови отчети от 2008 г. на Българския енергиен холдинг (БЕХ) вече се вижда „провизия за превишаване над квотите за емисии на парникови газове“, която е на стойност близо 40 млн. лева. Подробен преглед на счетоводните практики ще покаже дали това е най-правилният и ефективен начин за управление на участието на държавни компании в търговията с емисии. При нетна печалба след провизии от около 85 млн. лв. провизии от 40 милиона са значителен дял. Това поставя много по-големия въпрос колко „евтина“ в действителност е електрическата енергия, получена от въглища;
- като следваща стъпка може да се направи анализ на съотношението разходи – ползи, който да вземе под внимание други изчисляеми щети върху околната среда и социални щети. Подобен детайлен анализ на съотношението разходи – ползи би бил поле-

зен за изготвянето на цялостната стратегия за устойчива енергия с балансиран микс от енергийни източници.

ТАБЛИЦА 6. БЕЛЕЖКИ ЗА ПРОВИЗИИТЕ, ВЗЕТИ ОТ КОНСОЛИДИРАНИЯ ФИНАНСОВ ОТЧЕТ ЗА 2008 Г. НА БЕХ

Провизии (в хиляди левове)	2008	2007 (неодитирани)
Провизии – дългосрочна част		
Провизия за опазване на околната среда	1 169	1 326
Провизия за рекултивация	35 940	29 012
Провизия за превишаване над квотите за емисии на парникови газове	-	-
	<u>37 109</u>	<u>30 338</u>
Провизии – краткосрочна част		
Провизия за опазване на околната среда	979	485
Провизия за рекултивация	1 611	1 611
Провизия за превишаване над квотите за емисии на парникови газове	38 585	-
Конструктивни задължения	306	-
Правни задължения	320	-
	<u>41 801</u>	<u>2 096</u>
Общо за групата	<u>78 910</u>	<u>32 434</u>

Източник: Консолидиран финансов отчет за 2008 г. на Българския енергиен холдинг.

1.6. РАЗВИТИЕ В БЪДЕЩЕТО

Нарастващите последици от световната икономическа криза поставят амбициозните проекти на енергийния сектор под все по-голямо напрежение. Тъй като **търсенето** (вътрешно и чуждестранно) **се свива, достъпът до финансиране намалява и цената на финансиране нараства** (частично, за да отрази увеличението на риска от такива инвестиции), **рисковете от широкомащабни проекти** стават все по-големи. В същото време във финансовите и техническите условия, включени в **договорите, подписани от предишното правителство** за проекти като атомната електрическа централа (АЕЦ) Белене, изглежда липсват не само прозрачност, но и разумна финансова преценка. В допълнение по-задълбочен поглед върху **ефективността и стратегическото управление на държавните енергийни компании**, които сега са част

от новосъздадения БЕХ, показва, че има много празноти на оперативно, финансово и производствено равнище, които трябва да бъдат запълнени. Процесите на **пълна либерализация на пазара и присъединяване към международната търговия с парникови газове** допълват комплексността на енергийния сектор в България.

В същото време интересът към малките и средно големите **проекти за производство на „зелена“ енергия** е не само устойчив, но и видимо нараства през последните няколко години. Съществуват множество планирани и развиващи се проекти за използването най-вече на силата на вятъра и водата. Слънчевите технологии изглежда отстъпват за момента поради относително високите производствени разходи за МВч. Подемът на проектите за „зелена“ енергия вероятно

ТАБЛИЦА 7. ПРЕФЕРЕНЦИАЛНИ ЦЕНИ СПОРЕД ИЗТОЧНИКА, ОДОБРЕНИ ОТ РЕГУЛАТОРА

	Feed-in тарифи		Германия	
	лв./МВч	евро/МВч	евро/МВч	бележки
Водни централи с инсталирана мощност по-малка от 10 МВ	85,19	43,35	126,7 76,5	До 500 КВ 2-5 МВ
Централи на биомаса с инсталирана мощност по-малка от 5 МВ			116,7 77,9	До 150 КВ 5-20 МВ
• Дървени отпадъци	215,00	109,41		(Регресия на разходите 1 %/г.)
• Селскостопански отпадъци	162,00	82,44		
• Енергийни култури	184,00	93,64		
Ветрогенератори			79,5	Наземни вятърни генератори (Регресия на разходите 1 %/г.)
• инсталирана мощност по-малка от 800 КВ	120,00	61,07		
• с ефективен брой работни часове по-малък от 2 250 ч. и инсталирана мощност 800 КВ и повече	175,00	89,06		
• с ефективен брой работни часове по-голям от 2 250 ч. и инсталирана мощност 800 КВ и повече	156,00	79,39		
Фотоволтаични централи				(Регресия на разходите 8 %/г.)
• с инсталирана мощност по-малка от 5 КВ	782,00	397,96	424,8	До 30 КВ
• с инсталирана мощност по-голяма от 5 КВ	718,00	365,39	344,8	Над 1,000 КВ

Източник: Секретариат по енергийната харта, Задълбочен преглед на енергийната ефективност: България (2008 г.).

но ще бъде ограничен от плановете на националния регулатор да затегне контрола върху лицензирането, тъй като мрежата за пренос на енергия може да не е в състояние да поеме всички планирани допълнителни производствени мощности. **Цената на допълнителното оборудване, необходимо за включване на „зелените“ производители в мрежата,** е сериозен аргумент, какъвто е и **високата установена цена за закупуването на „зелена“ енергия,** фиксирана в дългосрочните обвързващи договори.

Съществуват опасения, че сегашните условия за производителите на възобновяема енергия може да привличат **„спекулативен капитал“** на пазара.

Световните макроикономически условия, променените динамика и размер на пазара за енергия на Балканите, необходимият преглед на финансовото положение на настоящите и планираните големи инвестиционни проекти, натискът от страна на регулаторите от ЕС и нарастващата необходимост от внимателно наблюдение на обществените поръчки, взаимодействията на вътрешния пазар и управлението на държавните компании – всичко това ще наложи **цялостен преглед на енергийния сектор и ключовите му играчи** – как работят и как ще се развиват в бъдеще.

